

Anmeldelse af *Humorsocialisering: hvorfor er danskerne ikke så sjove som de selv tror?*

af Lita Lundquist, Samfundslitteratur, 2020.

Marie Møller Jensen, Aalborg University

Lotte Dam, Aalborg University

Denne bog er en skæg en, både pga. sit omdrejningspunkt – humor i interkulturel kommunikation – og pga. sin form, da den på den ene side er populærvidenskabelig, men på den anden side bygger på et imponerende empirisk arbejde i akademisk topklasse og indeholder referencer til både humorteori, lingvistik, psykologi og samfundsvidenskab. Der er altså om noget tale om en tværfaglig bog, der ikke er bange for at bringe nye perspektiver ind i udredningen af sit emne.

Bogens overordnede hypotese er, at national humor, her med udgangspunkt i den danske humor, er formet gennem et samspil mellem sprog og samfund – dvs. den nationale humor er et produkt af humorsocialisering. Vi bliver således socialiseret ind i en form for national humor, og derfor synes vi ofte selv, at vi er så sjove. Det synes andre (fra andre nationale kulturer) bare ikke nødvendigvis. Dog foreslår bogen også, at det er muligt at blive socialiseret til nye former for humor og aflægge sig sin egen humoradfærd – og at dette faktisk er vigtigt i internationale og interkulturelle sammenhænge.

Bogens empiriske grundlag er kvalitative interviews (indsamlet i perioden 2008-2013), observationer (2012) samt spørgeskemaundersøgelser (2010) med i alt 72 deltagere fra 14 lande, de fleste fra Danmark, Frankrig og Tyskland. Deltagerne har forskellige erfaringer med det kulturelle krydsfelt og sproglige forviklinger, der kan opstå, når man udsættes for en ny form for national humor i en international sammenhæng, og undersøgelserne inkluderer både internationale og danske studerende, danske tolke i Europa-Parlamentet og danske, franske og tyske medlemmer af Europa-Parlamentet (MEP). Med udgangspunkt i sin empiri samt ovennævnte teoretiske felter undersøger Lundquist i sin bog, ”hvad der sker, når danskere bruger humor spontant i arbejdssituationer med ikke-danskere” (15).

Bogen er pædagogisk bygget op og består af en indledning, tre dele (*Humoren, Sproget og Samfundet*) samt en konklusion. Hver del består af tre kapitler og en overordnet sammenfatning. De enkelte kapitler indledes på en Peter Plys-agtig måde med en lille appetitvækkende sammenfatning af, hvad der venter læseren i kapitlet. Derudover er der redegjort for det empiriske grundlag, og bogen har hele 10 sider med slutnoter (som alle er meget oplysende at læse, men som dog besværliggør læseprocessen noget, da man hele tiden skal bladre frem og tilbage).

Under titlen *Dansk humor på den internationale scene* sætter Lundquist ved brug af Lars von Triers berømte kontroversielle Nazi-udtalelser i indledningen scenen for sin bog, nemlig modsætningen mellem andres og danskernes egen opfattelse af dansk humor. Selv om Lars von Triers holdninger og facon, som Lundquist skriver, ikke er repræsentative for den danske befolkning, ”rummer hans katastrofale anvendelse af humor på filmfestivalen i Cannes træk, der karakteriserer dansk humor generelt” (13). Eksemplet følges op af eksempler på forskellige faldgruber, som Lars von Trier ikke var opmærksom på. I indledningen introducerer Lundquist også sin hypotese, der lyder ”at en persons humor er præget, måske endda formet, af vedkommendes sprog og det omgivende samfund” (17). Denne hypotese er sammenfattet i begrebet humorsocialisering, der har givet navn til bogens hovedtitel. En redegørelse for anvendt metode og empiri er også at finde i indledningen, ligesom opbygningen præsenteres. I del 1, *Humoren*, præsenteres læseren i det første kapitel (kap. 1) først for tre ikke-danarkers møde med såkaldt dansk humor, der for alle tres vedkommende blev oplevet som stødende, grov eller grænseoverskridende, og det beskrives, hvordan virkningen af dansk

humor kan være den helt modsatte af den intenderede. Kapitlet diskuterer også, hvad humor egentlig er, og tager med egne ord ”de første teoretiske spadestik” (27), og en idé om, at humor virker som en social mediator, introduceres til slut i kapitlet. Andet kapitel i denne del introducerer tre klassiske humorteorier, der er inddelt efter ”hvilket træk der bruges til at indfange humorens væsen” (35): overlegenhedsteorien, inkongruensteorien og ventiltorien, der er vokset frem i forskellige tidsaldrer. Der er tale om forskellige filosofiske og psykologiske betragtninger, og kendte skikkelser som Freud og Kirkegaard dukker op i kapitlet. Lundquist når frem til, at de tre teorier trods deres forskelligheder alle kan indfanges i social mediator som samlebegreb. Sidste kapitel i denne del (kap. 3) omhandler danskernes brug af ironi og selvironi, som nærmest kan betegnes som hjørnestenene i den danske humor. I kapitlet fortælles det, at mens der i internationale humorteorier er skrevet meget om ironi, gør det samme sig ikke gældende med hensyn til selvironi. Som en undtagelse herfra beskrives den franske filosof Vladimir Jankélévitchs bog *L'ironie*.

I del 2, *Sproget*, tager bogen en sprogvidenskabelig drejning, og Lundquist behandler i det første kapitel (kap. 4) bl.a. sproglig dobbelttydighed. Hun illustrerer fænomenet med eksempler fra sit korpus og undersøger, hvordan semantiske og pragmatiske sprogteorier kan bidrage til forklaring. Et af de emner, der behandles, er samtaleimplikaturer. Med afsæt i Paul Grices *samarbejdsprincip*, at en samtale mellem mennesker er baseret på ”samarbejde”, hvor modtager forudsætter, at afsenders ytring giver mening, foreslår hun, at modtager, hvis en samtale i første omgang ikke giver mening, vil tillægge afsenders ytring en ekstra betydning ud over den konventionelle. Der er her tale om en samtalebaseret slutning, en samtaleimplikatur. Dog, skriver hun, viser hendes eksempler, hvordan denne implikatur ikke altid sker med det samme, men først efter flere ”kognitive omveje, hvorved humoren naturligtvis mistede sin humoristiske effekt og endte med at virke som en negativ social mediator” (84). Fra at behandle sprog generelt zoomer Lundquist i det andet kapitel (kap. 5) ind på det danske sprog og kigger på, hvad det indeholder af specielle udtryksformer, der gør det særligt egnet til at producere bestemte humorformer som ironi og selvironi. Her taler hun om, hvad hun kalder ’humorsignaler’ i dansk, nemlig vores mange samtalemåord, såsom *jo*, *da* og *nok*, der ikke er så uskyldige, som de måske kan se ud til. Det sidste kapitel i denne del (kap. 6) omhandler humorens kropsliggørelse, og her trækker Lundquist på noget af sin store empiri, nemlig når hun undersøger humor som en social mediator i Europa-Parlamentet, samt hvad der sker, når de mange tolke i Europa-Parlamentet tolker humor på tværs og gennem flere europæiske sprog.

Den tredje og sidste del omhandler som nævnt samfundet. I det første kapitel i denne del (kap. 7) anvender Lundquist historisk sociologi for at finde en forklaring på, hvorfor der findes forskellige former for national humor, og efterfølgende kigger hun særligt på to typer, nemlig den danske ’lejrballshumor’ og den franske ’hofhumor’. Hun forklarer, hvordan humorsocialiseringen generelt – og mere specifikt i Danmark og Frankrig – er præget af den civilisationsproces, som har fundet sted i landene. Hendes argument er nemlig, at vores nationale humor hænger uløseligt sammen med udviklingen af vores civile samfund, og hendes sammenligning mellem Frankrig og Danmark eksemplificerer dette. Andet kapitel i denne del (kap. 8) ser nærmere på den danske humor på den internationale scene, mere specifikt dens rolle i Europa-Parlamentet samt i internationale business-relationer. Understøttet af sociologiske humormodeller forklarer Lundquist, hvordan og hvorfor humor kan fungere som en positiv social mediator i politiske processer og i business. Det fortælles ligeledes, at humor i form af ironi og selvironi i dansk ledelsesteori opfattes som egentlige ledelseskompetencer. Det sidste kapitel i denne del (kap. 9) handler om international humorsocialisering, der er en proces, der består i, at national humor aflæres, og en ny form for humor tillæres. Problemer med at anvende national humor på overnationale og tværkulturelle arbejdspladser kan således afhjælpes. Lundquist fokuserer yderligere på Europa-Parlamentet og spørger, om der mon findes en særlig EP-humor (svaret er ’ja’). To nye teorier dukker op i dette kapitel, nemlig en om demonstrativ ”ikke-latter” (*unlaughter*) og en om gelotofobi, frygten for at blive grint af. Disse inddrages i forklaringen af af- og tillæring af humor.

Bogens tre dele om hhv. humor, sprog og samfund leder tilsammen frem til, at Lundquist i konklusionen svarer på bogens titel efter først at have redegjort for de to spørgsmål, som faktisk indgår deri, samt de påstande og præsuppositioner, som titlen bygger på. For det viser sig, at der i bogens titel indgår følgende to spørgsmål: "Hvorfor tror danskerne, at de er så sjove?" og "Hvorfor er der nogle, som *ikke* mener, at danskere er så sjove?" (177). Disse to spørgsmål bygger så på tre påstande og en præsupposition, dvs. en skjult forudsætning. Påstandene er (177): "Danskerne tror, de er sjove", "Nogle mener *ikke*, at danskerne har grund til at tro det", og "Disse "nogle" er ikke danskere". Den skjulte forudsætning sniger sig ind i brugen af verbet "at tro (noget)". For indeholdt i dette verbum ligger en antagelse om (altså en forudsætning), at det noget man tror ikke er rigtigt.

Det er netop de to indbyggede spørgsmål, som Lundquist forsøger at besvare i sin bog. Hun fremfører altså, at danskerne selv synes, de er sjove, fordi de er socialiseret ind i en lokal og national humorform, og at humoren, for danskerne, er med til at skabe en "lejrbaalsfølelse". Særligt brugen af ironi og selvironi, som danskerne bruger i stor stil, er velegnede til dette formål. Grunden til, at andre ikke-danskere ikke altid er enige med danskerne selv, er, at de er socialiseret ind i andre lokale og nationale humorformer. De er måske dermed ikke på samme vis bekendt med danskernes udbredte brug af ironi og selvironi samt små samtalemåord, der er med til at skabe en følelse af samhørighed og intimitet. Dog viser Lundquist også, at der kan opstå nye lokale humorformer, som går på tværs af nationale særegenheder, på interkulturelle arbejdsplader såsom i Europa-Parlamentet. Humoren er nemlig en "positiv social mediator [som] også forener" (179). Endelig afsluttes bogen med bilag, hvor Lundquist redegør for sit empiriske grundlag, og hvor man kan se hendes interview- og spørgeskemaspørgsmål.

Bogen giver indblik i mange forskellige teorier og deres relevans eller anvendelse i relation til humor, men som lingvist kan man godt savne nogle egentlige sproglige analyser, bl.a. fordi der flere gange er tale om, at Lundquist *forestiller* sig, hvordan noget måske ville have lydt, hvis det var blevet sagt på dansk. Et andet kritikpunkt er, at de samme eksempler går igen i begyndelsen af bogen og på den måde ser vi altså ikke bredden af det store korpus, som ligger til grund for bogens analyser. Bogens emne er relevant på mange niveauer og for både professionelle og lægfolk: personer, der begår sig i professionelle interkulturelle sammenhænge, studerende med interesse for interkulturalitet (og sprog) og alle andre som led i almindelig dannelse i interkulturel kommunikation, som jo også findes i alle mulige andre sammenhænge end den professionelle. Og så har den underholdningsværdi i sig selv.